

СЕКЦІЯ 12

МІЖНАРОДНЕ ПОВІТРЯНЕ ТА КОСМІЧНЕ ПРАВО

ДАНІЛЕЙКО ПОЛІНА МАКСИМІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВ ЗА ДІЯЛЬНІСТЬ У КОСМОСІ

Досліджуючи питання міжнародно-правової відповідальності держав за діяльність у космосі я опиралася на положення двох основних документів, які на даний час регулюють цю проблему: Договір про космос 1967 року та Конвенцію про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічним об'єктам 1972 року.

Досліджуючу данне питання, ми можемо говорити про два види відповідальності у космічному праві: політичну та матеріальну [4, с. 5].

Політична відповідальність настає для держав, які беруть участь у правових відносинах, пов'язаних з використанням космічного простору, небесних об'єктів, включно Місяць. Суть політичної відповідальності полягає у дотриманні загальних принципів міжнародного права та норм міжнародного космічного права. Матеріальна відповідальність означає, що держави-учасниці несуть матеріальну відповідальність за заподіяні збитки космічним об'єктам, їхнім складовим частинам на Землі, космічному чи повітряному просторі, включаючи Місяць та інші небесні тіла, зокрема під час здійснення запуску.

Договір про космос встановлює основні принципи відповідальності держав за їхню національну космічну діяльність. Згідно з договором держави несуть відповідальність за здійсненнями діяльності, пов'язаної із взаємодією на Місяці та інших космічних об'єктів, при чому неважливо здійснюється вона урядовими органами чи неурядовими юридичними особами. Оскільки відповідальність за діяльність останніх несе держава, до якої вони належать, то вона має забезпечити постійний нагляд, тобто, слідкувати, щоб їх діяльність не виходила за дозволені межі Договору. Держава, яка здійснює запуск певного космічного об'єкта несе абсолютну відповідальність за виплату компенсації за шкоду, яку було заподіяно об'єктом на

поверхні Землі або повітряному судну в польоті. Держава, якій було заподіяно шкоду іншою державою, яка здійснювала запуск, може висунути претензію про виплату компенсації за заподіяння їй такої шкоди. Така претензія пред'являється дипломатичними каналами. Якщо такі держави не мають між собою дипломатичних зв'язків, то держава, якій заподіяну шкоду може звернутися з проханням про винесення претензії до іншої держави, яка в таких зв'язках перебуває, або шляхом пред'явлення через Генерального секретаря ООН [4, с. 52]. Згідно зі статтею 10 Конвенції про відповідальність держава, що постраждала, має певні строки подання відповідної претензії, а саме мова йде про строк тривалістю в один рік з моменту безпосереднього вчинення правопорушення і нанесення певної шкоди, або ж рік з моменту виявлення держави, яка нанесла збитків, якщо не було можливим встановлення такого факту, і також нараховується один рік з моменту виявлення державою такої шкоди, оскільки вона могла і не знати про це.

Якщо проблеми не вдалося врегулювати шляхом дипломатичних переговорів, то створюється Комісія з розгляду претензій. Комісія складається з трьох членів, які призначаються відповідним чином: 1 – від держави-позивача, 2 – держави-відповідача, 3 – спільно обома державами (голова Комісії). У випадку, коли неможливо дійти згоди у призначенні голови Комісії, будь-яка з держав має право звернутися до Генерального секретаря ООН, який на їх прохання може призначити голову Комісії на власний розсуд.

Комісія розглядає претензію та визначає суму компенсації, якщо остання буде призначена. Компенсація, яка виплачується за шкоду, визначається відповідно до норм міжнародного права і принципів справедливості, щоб забезпечити повноцінне відшкодування шкоди та відновити становище, яке панувало до заподіяння.

Стаття 19 Конвенції про відповідальність регламентує, що рішення Комісії може бути як обов'язковим так і мати виключно рекомендаційний характер, яке сторони мають розглядати у дусі доброї волі. Рішення спору повинне виноситись у якнайкоротший час, але не пізніше року з моменту її утворення, проте Комісія може продовжити такий строк. Коли рішення все ж таки було прийнято, члени Комісії мають передати завірену копію кожній державі-учасниці і Генеральному секретареві ООН. У законодавствах деяких держав міститься положення про те, що недержавні організації можуть відшкодовувати суму компенсації, які виплатила держава за завдану шкоду. Проте, національне законодавство встановлює певні обмеження страхування максимальним розміром суми, яка, у свою чергу, може бути рівнозначною до максимально необхідної суми страхування відповідальності. Але таке страхування може і не

мати місця у випадку, коли держава навмисно скоїла правопорушення або нанесла певних збитків. Конвенція не поширює свою дію у випадку, коли держава нанесла шкоду фізичним чи юридичним особам, які отримали від неї компенсацію. Регулювання такого роду правовідносини — внутрішня справа держави. Норми національного законодавства врегульовують усі питання з цього приводу, а саме, що стосується руху отриманої суми: процедура їх передачі державою фізичним чи юридичним особам, а також, у випадку, коли потерпілих декілька, врегульовуються питання щодо розподілу коштів між ними.

Держава несе відповідальність і за дії своїх юридичних осіб, які виступають від свого імені, та за нанесену шкоду космічним об'єктам, що є власністю окремих юридичних осіб — ці питання належним чином залишаються не врегульованими [5, с. 41].

Окрему увагу варто приділити питанням взаємної відповідальності держав, які спільно нанесли шкоду. Так, стаття 5 Конвенції про відповідальність зазначає, що дві або більше держави, які спільно проводять запуск космічного об'єкта, несуть солідарну відповідальність за будь-якого виду завдану шкоду. Зміст другого пункту цієї статті містить положення про те, що держави, які спільно несуть відповідальність, можуть укладати угоду про розподіл фінансових зобов'язань між собою. Однак, така угода ніяк не впливає на право постраждалої держави вимагати повної компенсації чи то від союзу держав-порушників, чи будь-якої з держав запуску, які несуть солідарну індивідуальну відповідальність.

У разі заподіяння шкоди космічним об'єктом однієї держави космічному об'єкту іншої доведення вини держави-відповідача лежить на державі-відповідачі, оскільки це в її інтересах.

Отже, ми розглянули підстави, за якими держава зобов'язана нести відповідальність, проблеми відповідальності та порядок визначення та виплати компенсації постраждалим державі.

Список використаних джерел

1. Договір принципах діяльності держав з дослідження та використання космічного простору, включаючи Місяць, і інші небесні тіла від 27 січня 1967 г.
2. Конвенція про міжнародної відповідальності за збитки, заподіяний космічними об'єктами від 29 березня 1972 р.
3. Андрушко І. П. Космічне право України: проблеми становлення та розвитку. К. : Юрид. думка, 2006. 192 с.
4. Баймуратов М. О. Міжнародне право. Харків : Одисей, 2002. 672 с.
5. <https://space.com.ua/2019/11/19/mizhnarodne-kosmichne-pravo-hto-nese-vidpovidalnist-za-robotu-privatnih-kompanij-2/>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Мануїлова К. В.